

handel wewnętrzny

• rynek • przedsiębiorstwo
• konsumpcja • marketing

2017
nr 4 (369) tom I
rocznik 63 (LXIII)

Spis treści

Portfolio oszczędnościowe gospodarstw domowych seniorów – <i>Paulina Anioła-Mikołajczak</i>	5
Aktywność targowo-wystawiennicza jako przejaw komunikacji marketingowej klastrów – <i>Bogusław Bembenek</i>	24
Analysis of the Market Conditions of the Poultry Products in Ukraine – <i>Ruslan Buriak, Maryna Rudenko</i>	36
National Culture as a Determinant of Innovativeness – <i>Jakub Czerniak, Vitaliy Smygur</i>	50
Akceptacja społeczna zagranicznego biznesu w Polsce na przykładzie sektora usług komunalnych – <i>Michał Czuba</i>	59
Wpływ sytuacji kryzysowych na reputacje – ujęcie sektorowe – <i>Tomasz J. Dąbrowski</i>	72
Culture and Its Dimensions: Consumer Behaviour in Poland and Its Main Export Countries – <i>Alicja Fandrejewska</i>	85
Charakterystyka i motywy zakupowe polskich konsumentów na rynku m-commerce – <i>Agnieszka Kacprzak</i>	98
Samooceńca sytuacji dochodowej ludności wiejskiej o niepewnych dochodach – <i>Sławomir Kalinowski, Magdalena Kozera-Kowalska</i>	110
Komunikowanie wartości dla klienta na przykładzie usług kulturalnych – wyniki badań empirycznych – <i>Wioletta Krawiec, Kamila Szymańska</i>	122

Reklama żywności w kontekście regulacji prawnych i Kodeksu Etyki Reklamy – <i>Irena Ozimek, Julita Szlachciuk, Agnieszka Bobola</i>	132
Wymiana wartości miękkich w kreowaniu usług rekreacyjnych – <i>Ryszard Panfil</i>	145
Ocena dopasowania oferty dydaktycznej kierunków ekonomicznych do potrzeb rynku pracy na podstawie czasu poszukiwania pracy przez absolwentów – <i>Marek Rocki</i>	156
Counterproductive Work Behaviours in an Organization and Their Measurement upon the Example of Research Conducted among Employees in the Public Administration Sector in Poland – <i>Dawid Szostek</i>	169
Handel i zakupy w niedzielę w opinii społecznej – studium porównawcze, cz. II – <i>Andrzej Szromnik</i>	180
Franchising jako forma sieciowego umiędzynarodowienia podmiotów hotelarskich w procesie globalizacji korporacyjnej – <i>Małgorzata Sztorc</i>	200
Znaczenie marki polskiej żywności w budowaniu przewagi konkurencyjnej na rynku międzynarodowym na przykładzie owoców i warzyw – <i>Joanna Szwacka-Mokrzycka, Michał Kociszewski</i>	218
Zasady Lean Management w działalności usługowej – <i>Wiesław Urban</i>	229
Marketing terytorialny w komunikowaniu i partnerstwie regionalnym i lokalnym – <i>Andrzej Piotr Wiatrak</i>	240
On the Tendencies in the Foreign and Domestic Tourism in Lublin Voivodship during the Years 2010-2014 – <i>Józef Bergier, Michał Bergier</i>	253
Zrównoważony rozwój jako podstawa formułowania strategii rozwoju jednostek samorządu regionalnego – <i>Aleksandra Czarnecka, Anna Słocińska, Anna Dunay, Evrim Kabukcu</i>	263
Środowisko społeczno-ekonomiczne a poziom rozwoju fizycznego chłopców ze szkół ponadgimnazjalnych województwa podkarpackiego – <i>Monika Drozd, Patrycja Żegleń, Sławomir Drozd, Marcin Obodyński, Małgorzata Zaborniak</i>	274
Mieszkania chronione i wspomagane dla osób starszych w ujęciu społeczno-ekonomicznym – <i>Marta Giezek, Rafał Iwański</i> ..	287
Spoleczne i kulturowe uwarunkowania turystyki biegowej – <i>Ewa Kasperska, Mirosław Kasperski</i>	297

Kapitał ludzki na obszarach wiejskich w Polsce. Analiza przestrzenna – <i>Maria Klonowska-Matynia</i>	309
Empiryczna analiza wielkości dotacji dla przedsiębiorców w województwie mazowieckim – <i>Lukasz Konopielko, Maria Rusak</i>	320
Zmiany demograficzne i ich przestrzenne zróżnicowanie jako czynnik rozwoju regionalnego w Polsce w latach 2004-2015 – <i>Katarzyna Maruszewska</i>	330
Health and Physical Fitness as Values Determining Health-Oriented Behaviors in Women Aged 45-59 and 60-74 – <i>Maria Alicja Nowak, Leonard Nowak</i>	343
Trwałość programów foresight na rzecz rozwoju regionalnego – <i>Hubert Pachciarek</i>	354
Edukacja zdrowotna w kontekście ścieżki zdrowia i animacji czasu wolnego – <i>Małgorzata Paczyńska-Jędrycka, Paweł Eider</i>	366
Stereotypy a styl życia i zachowania rynkowe osób 65+ – <i>Agnieszka Rybowska</i>	377
Modern Senior in Dobra Commune – <i>Elżbieta Sienko-Awierianów, Monika Chudecka, Anna Lubkowska</i>	388
Społeczne i ekonomiczne uwarunkowania sportu osób niesłyszących w Szczecinie w latach 1960-2016 – <i>Ryszard Stefanik, Kamila Borkowska</i>	401
The Change of HbA1C Parameters and the Body Mass Index in Diabetes Treatment Cycle Depending on the Frequency of the Undertaken Physical Activity Program – <i>Katarzyna Sygit, Marian Sygit, Jerzy Eider</i>	412
Miejsce kultury w budowaniu społeczeństwa dobrobytu – <i>Grażyna Światowy, Krzysztof Kuźniak</i>	425
The Evolution of Districts' Public Debt and the Budgetary Deficit in the Light of the Act on Debt Ratio of Local Government Units, in Force since 2014 – <i>Bogdan Wankiewicz, Paweł Gwozdecki</i>	435

Sławomir Kalinowski, Magdalena Kozera-Kowalska
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu – Poznań

Samoocena sytuacji dochodowej ludności wiejskiej o niepewnych dochodach

Streszczenie

W artykule przedstawiono wyniki badania relacji zachodzących między dochodem pozostającym do dyspozycji gospodarstwa domowego a wielkością dochodu ocenianą subiektywnie. Badaniem została objęta ludność wiejska o niepewnych dochodach. Badano związek między subiektywnie wyznaczonym poziomem dochodu a takimi cechami, jak: płeć i wiek, wykształcenie, typ biologiczny rodziny oraz megaregion zamieszkania. Uzyskane wyniki pozwalają stwierdzić, że czynnikami wpływającymi na pozytywną ocenę są wykształcenie oraz subiektywnie oceniany dobrostan rodziny. Badania wykazały również, że podobieństwo dochodów nie jest równoznaczne z zadowoleniem ich dysponentów z ich wielkości. Na postrzeganie dochodów nie wpływa również w sposób znaczący płaca (ocena dla obu płci była zbliżona). Czynnikiem, które w pewnym stopniu determinowały oceny były natomiast wykształcenie oraz wiek, a także zamieszkiwany megaregion.

Słowa kluczowe: dochody, ludność wiejska, niepewność dochodów, subiektywny poziom życia.

Kody JEL: E24, O15, P46

Wstęp

Pojęcie potrzeb ludzkich pozostawało od zawsze w bezpośrednim związku ze środkami finansowymi pozostającymi w dyspozycji człowieka (Bywalec 2010). Skłaniało jednocześnie naukowców do badań ich wzajemnych relacji. Temat ten nurtował nie tylko socjologów i ekonomistów, ale także filozofów. Wskazywali oni na złożoność zachodzących relacji zarówno w wymiarze psychologicznym, jak i materialnym. Dla pierwszego z tych wymiarów kluczowe okazywało poczucie sprawiedliwości, dla drugiego zaś posiadania pożądanego dobra lub jego finansowego ekwiwalentu. Według ekonomisty i teoretyka gier H.P. Younga (2003), problemu sprawiedliwości dochodów nie można sprowadzić do jednego kryterium, co wiąże się ze złożonością tej kategorii. Pogląd ten podziela również inny wybitny ekonomista, A.B. Atkinson (1985) wskazując, że brakuje zgody co do definicji sprawiedliwego podziału, a różne zasady sprawiedliwości prowadzą do odmiennych rozwiązań, co dodatkowo komplikuje zjawisko. Trwająca dyskusja uwidacznia, że pojęcie „sprawiedliwe” nie może być rozważane tylko w kategoriach moralnych czy etycznych, ale powinno uwzględniać także potrzeby, status oraz wkład (pracy, dochodu) różnych członków społeczeństwa (Szopa 2005). Z tego punktu widzenia istotne poznawczo i ważne dla praktyki jest poszukanie odpowiedzi na pytanie: jaki podział dóbr byłby sprawiedliwy i uzasadniony, tak by jednocze-

śnie wpływał na rozwój społeczeństwa, ale też nie implikował negatywnych konsekwencji. Tłem dla poszukiwań w tym zakresie powinno być stwierdzenie M. Pohorille (1985, s. 162), że poszukiwanie sprawiedliwości, a także wypaczone pojęcie o egalitaryzmie może prowadzić do przekonania, że to państwo powinno się troszczyć o wszystkich i wszystko, co w konsekwencji może sprzyjać nieefektywności jego działań.

Celem opracowania jest zaprezentowanie wycinka badań autorów nad zagadnieniami wpływu subiektywizmu postrzegania rzeczywistości na podejmowane decyzje społeczno-ekonomiczne. Wybrana i opisana kwestia dotyczy oceny posiadanych dochodów oraz subiektywnie wybranych punktów odniesienia. Szerszy zakres tej problematyki został zawarty w pracy pt. *Poziom życia ludności wiejskiej o niepewnych dochodach*, autorstwa S. Kalinowskiego.

Metodyka

Grupą poddaną badaniu były osoby zamieszkujące obszary wiejskie, zaliczane do grupy ludności wiejskiej o niepewnych dochodach. Do badań wykorzystano autorski kwestionariusz badawczy. Otrzymane wyniki poddano analizie statystycznej. Ocenie poddano związek między subiektywnie wyznaczonym poziomem dochodu a takimi cechami, jak: płeć i wiek, wykształcenie, typ biologiczny rodziny oraz megaregion zamieszkania. W badaniu przyjęto, że ocena dochodów odbywa się przez porównanie ilości środków pieniężnych do dyspozycji, w stosunku do środków pieniężnych, którymi dysponują inne gospodarstwa domowe przy zwróceniu uwagi, że respondenci nie mają dokładnej wiedzy o wielkości otrzymywanych dochodów przez poszczególne jednostki, a ich zamożność są w stanie określić głównie przez widoczne aspekty majątku. Tym samym realizacja potrzeb materialnych innych gospodarstw staje się elementem pozwalającym porównać dochód badanego gospodarstwa z dochodem gospodarstw, w stosunku do którego respondent dokonuje komparacji. Warto podkreślić, że nie istnieje gospodarstwo wzorcowe, dlatego też respondenci porównują się zarówno z gospodarstwami, z którymi mają bezpośredni kontakt, jak i fikcyjnymi gospodarstwami stanowiącymi punkt odniesienia (programy telewizyjne, seriale itp.).

Materiały empiryczne zawarte w artykule pochodzą z badań przeprowadzonych w ramach projektu badawczego nr UMO-2011/01/B/HS5/01034 finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki pt. *Poziom życia ludności wiejskiej o niepewnych dochodach w Polsce*, i stanowią ich część. Wielkość próby badawczej wynosiła 1067 dorosłych respondentów, mieszkańców obszarów wiejskich w Polsce. Informacje na temat badanej zbiorowości uzyskano dzięki zastosowaniu narzędzia – kwestionariusza badawczego, który stał się zarazem scenariuszem przy realizacji badania za pomocą bezpośredniej metody przeprowadzenia wywiadów PAPI (*Paper and Pencil Interview*). Badania przeprowadzono w 2013 roku.

Próba badawcza miała charakter doboru reprezentatywnego według wzoru dla nieznannej frakcji, przy założeniu poziomu istotności 0,05, z zachowaniem liczebności. Ze względu na badanie „nieznannej” populacji (dla ludności o niepewnych dochodach nie istnieją badania pozwalające ocenić rozkłady demograficzne), jedyną możliwością było zastosowanie

próby kwotowej, równomiernie podzielonej według województw i cech demograficznych (płeć, wiek). Płeć została wyznaczona zgodnie z Bankiem Danych Lokalnych GUS, jednak stanowiła ona wielkość orientacyjną, ze względu na brak możliwości określenia podczas przygotowania badań stosunku liczby kobiet i mężczyzn spełniających kryterium wejścia. Z kolei wielkość próby w poszczególnych województwach uzależniona była od liczebności mieszkańców gmin wiejskich w badanych województwach. Założono, że błąd statystyczny dla całego kraju wynosi 3%. Można zatem przyjąć, że próba ta ma charakter reprezentatywny, co wynika z zachowania proporcji najważniejszych cech głównych (wiek, płeć, wykształcenie), a więc odsetek w próbie jest równy odsetkowi w populacji. Dobór próby miał charakter losowy.

Badaną grupę stanowią mieszkańcy wsi pracujący na podstawie umów o pracę w formach elastycznych, bezrobotni, utrzymujący się z zasiłków lub pracujący „na czarno”. Cechą łączącą grupę jest niepewność dochodów, wynikająca z braku bezpieczeństwa zatrudnienia i pracy oraz w wymiarze socjo-ekonomicznym, ograniczona reprodukcja umiejętności, niski poziom i krótki okres uzyskiwania dochodu. Wybór badanej grupy wynika z gorszej sytuacji na rynku pracy, będącej konsekwencją coraz większej popularności elastycznych form zatrudnienia, co w zestawieniu z brakiem bezpieczeństwa zmusza do poszukiwania rozwiązań zapobiegających trwałemu wykluczeniu społecznemu tej grupy.

Niepewność dochodów vs. niepewność pracy

Niepewność dochodów w prowadzonych rozważaniach dotyczy sytuacji wyrażającej się między innymi w ich nieprzewidywalności, nieokreśloności i nieciągłości. Cechy te powodują, że nie istnieją obiektywne warunki do określenia prawdopodobieństw otrzymania wynagrodzenia lub innych środków pieniężnych. Nieprzewidywalność prowadzi do braku możliwości stwierdzenia, czy konsument uzyska jakiegokolwiek środki pieniężne oraz czy jednostka w danym okresie będzie wykonywała pracę (ewentualnie jaki będzie jej wymiar czasowy). Może również mieć źródło w trudnościach pozyskania zasiłku lub świadczenia społecznego. Nieokreśloność z kolei, wynika z nietypowości aktywności i/lub źródła dochodów. Nieciągłość zaś jest wynikiem czasowego zatrudnienia, lub zatrudnienia w wybranych, krótkich okresach, a samo uzyskiwanie dochodów charakteryzuje się sporadycznością. W tym sensie można utożsamiać niepewność dochodów z pewną przypadkowością i używać jako synonimu wątpliwości.

Obok niepewności dochodu, wyznacznikiem grupy jest niestabilność pracy. Dodatkowo elementem charakteryzującym ludność o niepewnych dochodach, jest praca nierokująca rozwoju, która wzmacnia poczucie wykluczenia społecznego oraz brak stabilności zarówno na płaszczyźnie ekonomicznej, jak i społecznej. Należy zauważyć, że sama grupa nie przejawia charakteru homogenicznego, a poszczególne jednostki znacząco różnią się od siebie, jednak cechą ich łączącą jest instrumentalność pracy i jej prekaryjność. Cechy te łączą wspomniane grupy z innymi zbiorowościami zapełniającymi wtórny segment rynku pracy, a mianowicie *working poor* (biedni pracujący) oraz *freeters* (osoby w wieku 15-34 lata, zatrudnione

czasowo lub w niepełnym wymiarze czasu, a także odrzucający pracę w korporacjach na własne życzenie), jednak nie można postawić znaku równości pomiędzy tymi kategoriami (Grotowska-Leder, Serafin-Juszczak 2014). Należy je traktować komplementarnie w zakresie deprecjacji bezpieczeństwa ekonomicznego jednostek.

Coraz powszechniejsza niepewność pracy wymaga zdefiniowania tego pojęcia. Praca prekaryjna nie ma powszechnie akceptowanej definicji w krajach europejskich, zatem nie jest ona dokładną kategorią statystyczną. Różne kraje członkowskie stoją przed różnymi wyzwaniami rynku pracy – stosunki pracy, układy zbiorowe, regulacje rynku pracy itd., co utrudnia stworzenie jednolitej definicji. Ciekawym punktem wyjścia może być koncepcja Olsthoorna (2014), który wymienia trzy składowe niepewności zatrudnienia: tymczasowość pracy, brak ewentualnych zabezpieczeń po utracie pracy oraz wrażliwość na utratę dochodów. Należy zauważyć, że niepewność pracy w porównaniu do jej pewności jest kwestią dyskusyjną. Sama niepewność funkcjonuje w konsekwencji wykorzystania semantycznego znaczenia słowa w języku codziennym, chociaż badana jest w kontekście wcześniejszych prac Bourdieu (1963) czy Pitrou (1978) (za: Waite 2009), Standinga (2011), Kallenberg (2009). Wykorzystując badania Rodgersa i Rodgersa (1989) można przyjąć, że praca niepewna to taka, która nie zapewnia pracownikom minimalnego standardu godnego życia. W tym też znaczeniu niepewność odzwierciedla zagrożenia, które ta praca powoduje. Prekaryjność można traktować w szerokim kontekście braku pewności co do wystarczającego dochodu oraz braku pewności stałości zatrudnienia, a jej silnym wyróżnikiem jest niestandardowość miejsc pracy. W badaniach nad niepewnością pracy zwraca się uwagę na jej wielowymiarowość, wiążąc ją z niepewnością i ryzykiem oraz nietypowością zatrudnienia (Kalleberg 2011; Rodgers 2016; Tompa i in. 2007; Arnold, Bongiovi 2012; Cambell, Price 2016; Prosser 2016; Kalinowski 2015a).

Zagrożenie bezpieczeństwa i stabilizacji ekonomicznej ludności korzystających z umów prekaryjnych jest bezsprzeczne. Szerokiej praktyce ich stosowania sprzyjają przepisy, bowiem tego rodzaju umowy nie podlegają uregulowaniu przez ustawy szczególne. W wielu krajach UE umowy te nie podlegają szczególnej ochronie wynikającej z kodeksu pracy, w tym zwłaszcza co do gwarantowanego minimalnego miesięcznego wynagrodzenia, a także wielu uprawnień dotyczących urlopu, wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy, prawa do odpraw czy też ekwiwalentu za pracę w godzinach nadliczbowych. Podobna sytuacja dotyczy umowy o dzieło, która jest typową umową rezultatu, w której jedna strona zobowiązuje się do wykonania dzieła, druga zaś do zapłaty umówionego wynagrodzenia (Kalinowski 2015b).

Wyniki badań

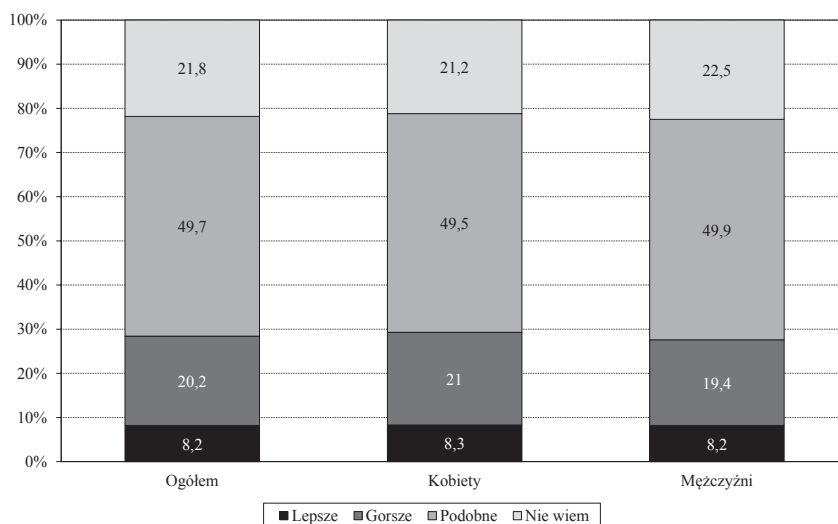
Analiza poziomu życia ludności wiejskiej wymaga określenia adekwatności dochodów w stosunku do oczekiwań respondentów. Na tej podstawie można ocenić subiektywny wymiar zadowolenia z dochodów. Mimo że nie jest on wystarczający, by określić poziom życia, stanowi ważną informację pozwalającą sprecyzować możliwości realizacji potrzeb.

Z przeprowadzonych badań wynika, że bez względu na płeć ocena dochodów własnego gospodarstwa w porównaniu z innymi jest zbliżona. Blisko co drugi ankietowany uważa, że jego dochody są podobne do dochodów innych gospodarstw domowych. Kobiety nieco częściej wskazują, że dochody uzyskiwane w ich gospodarstwach domowych są gorsze niż w innych gospodarstwach domowych (por. wykres 1). Wpływ na takie podejście mogą mieć odczucia związane z własnym wynagrodzeniem, które dla kobiet z reguły jest niższe.

Wykres 1

Ocena dochodów własnego gospodarstwa domowego w porównaniu z innymi gospodarstwami w zależności od płci (N=1067; w %)

Źródło: badania własne.

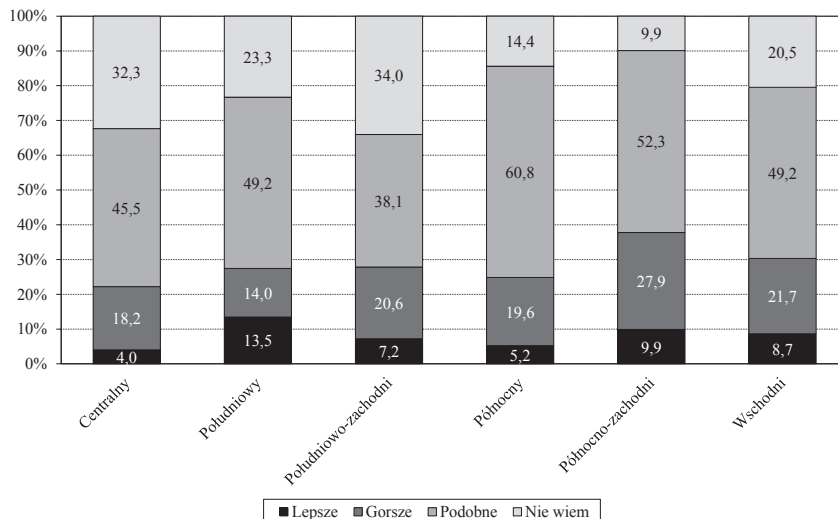
Otrzymane wyniki oceny pozwalają zauważyć duże jej zróżnicowanie w poszczególnych megaregionach kraju. W regionie południowym, znacznie częściej niż w innych częściach kraju, respondenci uznają własne dochody za lepsze od innych. Jednocześnie stosunek odpowiedzi pozytywnych (lepsze) do negatywnych (gorsze) jest zbliżony, tj. 13,5% i 14,0%. Znacznie gorzej swoje dochody oceniają respondenci z regionu północno-zachodniego. Blisko co trzeci uważa, że dochody, jakimi dysponuje są gorsze niż u innych gospodarstw domowych. Warto zwrócić uwagę na region północny, który według ankietowanych charakteryzuje się największym egalitaryzmem (por. wykres 2). Jak wynika z badań, podobieństwo dochodów nie jest równoznaczne z zadowoleniem z ich wielkości.

Na pozytywny odbiór własnych dochodów wpływa bez wątpienia wykształcenie, tj. wyższe wykształcenie sprzyja lepszej ocenie osiągniętych dochodów. Można przyjąć, że w tym przypadku różnicowanie płac przybiera ważną z punktu widzenia ekonomii funk-

Wykres 2

Ocena dochodów własnego gospodarstwa domowego w porównaniu z innymi gospodarstwami w zależności od megaregionu (N=1067; w %)

Źródło: jak w wykresie 1.

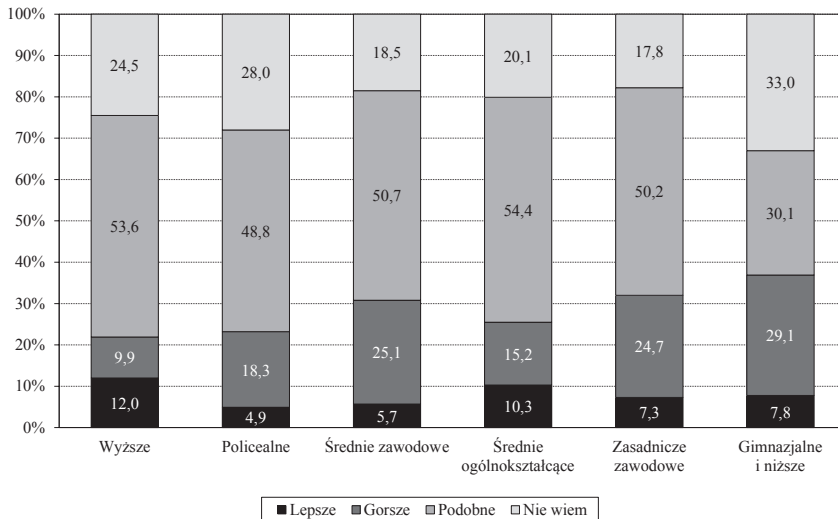
cję motywacyjną, tworząc zachętę do zdobywania nowych umiejętności i wykształcenia. Tylko wśród osób kończących studia liczba osób pozytywnie oceniających własne dochody przewyższa liczbę osób twierdzących, że ich dochody są gorsze niż innych gospodarstw domowych (por. wykres 3).

Kolejnym czynnikiem determinującym ocenę dochodów jest liczebność gospodarstwa domowego. Im liczniejsze gospodarstwo domowe, tym mniejsze możliwości nabywcze jego członków. Nie jest to jednak równoznaczne z oceną własnych dochodów. Wbrew oczekiwaniom, relatywnie częściej negatywnie swoje dochody oceniają osoby samotne, które teoretycznie posiadają większą kwotę do dyspozycji. Jest to jedyna grupa, w której oceny negatywne przewyższają blisko ośmiokrotnie liczbę ocen pozytywnych (por. wykres 4). Uwzględniając fakt, że ocena subiektywna nie musi być tożsama z warunkami obiektywnymi, stwierdzono, że negatywne opinie dotyczące dochodów niejednokrotnie powiązane są z faktem przypisywania wyższych ocen ogólnemu dobrostanowi przez osoby posiadające dzieci. Tym samym gospodarstwa liczniejsze relatywnie częściej wystawiają lepszą ocenę własnej sytuacji dochodowej.

Podobnie do osób samotnych, grupą relatywnie najgorzej oceniającą swoje dochody wśród ludności wiejskiej o niepewnych dochodach są osoby znajdujące się w wieku przedemerytalnym (55-64 lat). To one najczęściej wskazują, że ich dochody są gorsze (a tylko sporadycznie lepsze) niż w innych gospodarstwach domowych. Respondenci z tej grupy relatywnie najczęściej mają trudności ze stanowczym stwierdzeniem, czy ich dochody są

Wykres 3

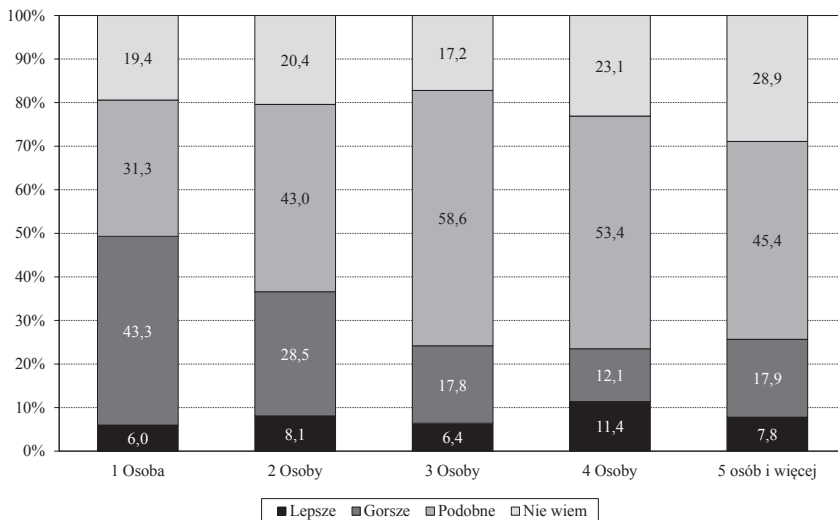
Ocena dochodów własnego gospodarstwa domowego w porównaniu z innymi gospodarstwami w zależności od wykształcenia (N=1067; w %)

Źródło: jak w wykresie 1.

Wykres 4

Ocena dochodów własnego gospodarstwa domowego w porównaniu z innymi gospodarstwami w zależności od liczby osób (N=1067; w %)

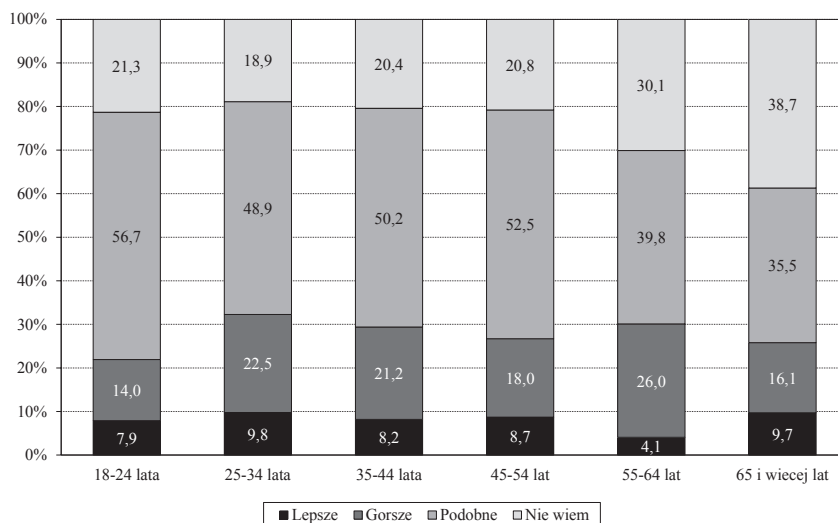

Źródło: jak w wykresie 1.

gorsze, lepsze czy też takie same, jak wśród innych gospodarstw domowych. Grupą, która najczęściej lepiej oceniają własne dochody są osoby w wieku 25-34 lata, jednak w tej grupie wysoki jest też odsetek osób, które uważają, że ich dochody są gorsze (por. wykres 5). Potwierdza to założenie o wysokim stopniu zależności subiektywnej oceny dochodu od wieku respondentów.

Wykres 5

Ocena dochodów własnego gospodarstwa domowego w porównaniu z innymi gospodarstwami w zależności od wieku (N=1067; w %)

Źródło: jak w wykresie 1.

Tabela 1

Test zgodności χ^2 Pearsona na istotność powiązań pomiędzy oceną dochodów własnego gospodarstwa domowego w porównaniu z innymi gospodarstwami domowymi, w zależności od wybranych cech (N=1067)

Wyszczególnienie	Test zgodności χ^2 Pearsona	Prawdopodobieństwo
Płeć	,5783460	p=,90137
Megaregion	61,97857	p=,00000
Wykształcenie	55,06910	p=,00007
Liczebność gospodarstwa domowego	94,68877	p=,00000
Wiek	247,8290	p=,00060

Źródło: badania własne.

Omówione wyniki badań poddano weryfikacji statystycznej, która przy wykorzystaniu testu zgodności χ^2 Pearsona pozwala stwierdzić, że za wyjątkiem płci pozostałe badane cechy (megaregion, wykształcenie, liczebność gospodarstwa domowego i wiek głowy gospodarstwa domowego), wskazują na istotność powiązań pomiędzy oceną własnych dochodów w porównaniu z dochodami innych gospodarstw domowych.

Podobnie, wykorzystując współczynniki korelacji można stwierdzić, że za wyjątkiem płci i megaregionu, pozostałe badane cechy wskazują na istotność korelacji oceny własnych dochodów z dochodami innych gospodarstw domowych (por. tabela 2).

Tabela 2

Współczynniki korelacji oceny dochodów własnego gospodarstwa domowego w porównaniu z innymi gospodarstwami domowymi, w zależności od wybranych cech (z $p < 0,05$; $N = 1067$)

Płeć	Megaregion	Poziom wykształcenia	Liczba osób w gospodarstwie domowym	Wiek
-0,011061	0,025670	0,093107	0,102367	0,083769

Źródło: jak w tabeli 1.

Podsumowanie

Na subiektywną ocenę dochodów pozostających w dyspozycji jednostki wpływa wiele czynników. Należą do nich między innymi poczucie sprawiedliwości podziału dochodów, rozumiane jako odczucie jego adekwatności w relacji do wysiłku niezbędnego do wykonania danej pracy oraz wiek, płeć i wykształcenie, a także typ biologiczny rodziny oraz megaregion pochodzenia.

Przeprowadzone badania wskazały, że na postrzeganie dochodów nie wpływa w sposób znaczący płeć (ocena dla obu płci była zbliżona). Czynnikiem, które w pewnym stopniu determinowały oceny były natomiast wykształcenie oraz wiek, a także zamieszkiwany megaregion. Badanie ocen z punktu widzenia przynależności do określonego typu biologicznego rodziny wskazało, że istnieją czynniki pozamaterialne, takie jak dobrostan rodziny, które przy pozytywnym stopniu odczuwania wpływają pozytywnie na ocenę dochodów.

Rozpatrując zróżnicowanie dochodowe ludności wiejskiej o niepewnych dochodach należy wziąć pod uwagę bezwzględny i względny poziom zamożności całego społeczeństwa. Nierówności zwykle są łatwiejsze do zaakceptowania, gdy standard dochodowy w społeczeństwie jest wysoki. Wówczas nawet stosunkowo niskie dochody mogą pozwalać na zaspokojenie potrzeb. W Polsce istotą problemu są zarówno wysokie nierówności, jak i niskie dochody na jednego mieszkańca. Oznacza to, że w sytuacji, gdy dochody badanej ludności są niewielkie, zasadnicza część nie jest w stanie zaspokoić potrzeb, w tym również tych, które uznawane są za podstawowe.

Bibliografia

- Arnold D., Bongiovi J.R. (2013), *Precarious, Informalizing, and Flexible Work. Transforming Concepts and Understandings*, "American Behavioral Scientist", No. 57/3.
- Atkinson A.B. (1985), *The Economics of Inequality*, Oxford University Press, Oxford.
- Bywalec C. (2010), *Konsumpcja a rozwój gospodarczy i społeczny*, C.H. Beck, Warszawa.
- Campbell I., Price R. (2016). *Precarious work and precarious workers: Towards an improved conceptualization*, "The Economic and Labour Relations Review", No. 27/3.
- Grotowska-Leder J., Serafin-Juszczak B. (2014). *Zbiorowość NEET - niewykorzystane zasoby pracy młodzieży. Skala, dynamika i wybrane cechy zjawiska - w perspektywie Unii Europejskiej*, (w:) Machol-Zajda L., Sadowska-Snarska C. (red.), *Rynek pracy i polityka społeczna w XXI wieku. Aktualne problemy*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Uniwersytet w Białymstoku, Warszawa-Białystok.
- Kalinowski S. (2015a), *Znaczenie pracy nieformalnej dla ludności wiejskiej o niepewnych dochodach w zależności od wieku*, „Studia Prawno-Ekonomiczne”, nr XCV.
- Kalinowski S. (2015b), *Poziom życia ludności wiejskiej o niepewnych dochodach*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kalleberg A.L. (2009), *Precarious work, insecure workers: employment relations in transition*, "American Sociological Review", No. 74(1).
- Kalleberg A.L. (2011), *Good Jobs, Bad Jobs: The Rise of Polarized and Precarious Employment in the United States, 1970s to 2000s*, Russell Sage Foundation, New York.
- Olsthoorn M. (2014), *Measuring Precarious Employment: A Proposal for Two Indicators of Precarious Employment Based on Set-Theory and Tested with Dutch Labor Market-Data*, "Social Indicators Research", No. 119(1).
- Pohorille M. (1985), *Potrzeby, podział, konsumpcja*, PWE, Warszawa.
- Prosser T. (2016), *Dualization or liberalization? Investigating precarious work in eight European countries*, "Work, Employment and Society", No. 30/6.
- Rodgers G., Rodgers J. (1989), *Precarious jobs in labour market regulation: The growth of atypical employment in Western Europe*, ILO, Geneva.
- Rodgers L. (2016), *Labour Law, Vulnerability and the Regulation of Precarious Work*, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham.
- Standing G. (2011), *The Precariat: The New Dangerous Class*, Bloomsbury, London.
- Szopa B. (2005), *Kontrowersje wokół problemów podziału*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, Rok LXVII, zeszyt 4.
- Tinbergen J. (1985), *Production, Income and Welfare*, Brighton.
- Tompa E., Scott-Marshall H., Dolinschi R. (2007), *Precarious employment experiences and their health consequences: towards a theoretical framework*, "Work", No. 28(3).
- Waite L. (2009), *A place and space for a critical geography of precarity?*, "Geography Compass", No. 3(1).
- Young H. P. (2003), *Sprawiedliwy podział*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.

Self-Assessment of the Income Situation of the Rural Population with Precarious Income

Summary

The article presents the results of a study of the relationship between the disposable income of a household and the subjectively assessed degree of satisfaction of needs. The study covered the rural population with precarious income. The relationship between the subjectively determined level of income and the characteristics of gender and age, education, biological type of family and macroregion of residence were examined. The obtained results indicate that the factors influencing the positive assessment are education and subjectively assessed family well-being. Studies have also shown that the similarity of income is not equivalent to the satisfaction of their disposers of their size. The perception of income also does not significantly affect the salary (assessment for both sexes was similar). The factors that were to some extent determined by the evaluation were education and age, as well as the inhabited macroregion.

Key words: income, rural population, uncertainty of income, subjective living standard.

JEL codes: E24, O15, P46

Самооценка ситуации в отношении доходов сельского населения с неуверенностью в получении доходов

Резюме

В статье представили результаты изучения зависимостей, выступающих между доходом, которым располагает домохозяйство, и размером дохода, оцениваемым субъективно. Изучение касалось сельского населения с неуверенностью в получении доходов. Изучали связь между субъективно определенным уровнем дохода и такими свойствами, как пол и возраст, образование, биологический тип семьи и макрорегион проживания. Полученные результаты позволяют констатировать, что факторами, влияющими на положительную оценку, являются образование и субъективно оцениваемое благосостояние семьи. Изучение показало тоже, что сходство доходов неоднозначно с удовлетворением их размером тех, кто ими располагает. На восприятие доходов не влияет тоже значительным образом зарплата (оценка для обоих полов была сближенной). Факторами же, которые в некоторой степени предопределяли оценки, были образование и возраст, а также макрорегион, в котором проживают опрошенные.

Ключевые слова: доходы, сельское население, неуверенность в доходах, субъективный уровень жизни.

Коды JEL: E24, O15, P46

Artykuł nadesłany do redakcji w maju 2017 roku

© All rights reserved

Afiliacje:

dr hab. Sławomir Kalinowski
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
Wydział Ekonomiczno-Społeczny
Katedra Ekonomii
ul. Wojska Polskiego 28
60-637 Poznań
e-mail: kalinowski@up.poznan.pl

dr Magdalena Kozera-Kowalska
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
Wydział Ekonomiczno-Społeczny
Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw Agrobiznesu
ul. Wojska Polskiego 28
60-637 Poznań
e-mail: mkozera@up.poznan.pl